

Сенима мога Учитеља  
академика Милосава Бабовића

## УВОД

Књига **“Руско-српске књижевне паралеле”** (Од превода ка рецепцији и везама - генетским и типолошким) састоји од три тематски јединствене целине са комплементарним областима истраживања с обзиром да је интердисциплинарно конципирана: заједничко им је комплексно проучавање руске књижевности, језика и културе у контакту са српском књижевношћу, језиком и културом. У поднаслову је у крајње сведеној форми назначено шта све обухватају овако широко замишљена истраживања, каква су основна начела, смернице и след потенцијалних фаза, методологије и широке лепезе најразличитијих поступака анализе. Из делова поднаслови склопљени су називи тематских блокова који сведоче о поступности и логичком следу фаза истраживања: I од превода ка рецепцији...; II ка везама - генетским и типолошким...; III ка упоредној типологији наративних поступака.

Компаратистика не само да нема предмет истраживања унапред дат већ га због комплексности објекта не може строго одредити ни истраживачева тачка гледишта која иначе ствара предмет истраживања у другим, мање сложеним научним областима. Предмет му измиче пре свега што је у старту дихотоман: једна национална књижевност (језик и култура) према другој, или шире - према другим националним књижевностима. Па и сам низ књижевност - језик - култура захтева интердисциплинарни приступ. Отуд компаратистика било ког усмерења не може имати строго и једном за свагда истакнуте приоритете, јер решавање једног питања готово обавезно отвара нову тему, а још чешће тематски блок. Овај блок даље представља само још једну копчу за нови блок, са тенденцијом ка новим умножавањима. Свако овакво уланчавање одвија се по геометријској прогресији, и то посебне врсте: сваки нови тек уведени тематски блок множи се не са

константним претходним бројем него са већ једном умноженим променљивим бројем због дихотомне природе објекта... И тако у недоглед.

Компаратистика као и алпинизам најефикаснији је ако се изводи тимски, па се отуд у овој области више памте школе него ли истакнути појединци: сваки освојени врх је успутни логор са којег се фокусира следећи врх и припрема стратегија за нова освајања. Тако се хита ка оном увек вишем врху који је редовно обавијен маглом када се посматра одоздо. А када је најзад освојен - обасјан је сунцем. И тако се од једног обасјаног хита ка другом, али погледа упртог ка оном највишем који је најчешће недостижан. Јер апсолутних научних истина нема, као што нема науке која почива на једном заувек датом систему аксиома. Тако је и са компаратистиком: низ приоритетних задатака је крајње отворен. Таква је и ова књига. Може се дописивати све док је у истраживача жеље и духовне моћи за освајањем нових простора.

Интердисциплинарност компаратистике подразумева и примену комбинованих приступа истраживањима, а уз примену адекватних аналитичких процедура: прво, иманентних у оквиру сваке од националних књижевности понаособ (тј. "изнутра"), па онда једне према другој (тј. "споља").

С обзиром да савремена компаративистика, било којег правца и теоријског усмерења, међу приоритетне задатке на прво место ставља (1) **текст превода књижевног дела, као конкретног и најзначајног посредника** књижевних вредности **између различитих националних књижевности**, ми га стога истичемо на прво место - међу основним облицима **контактних веза**. Овим се уједно отварају два међу неколиким подручјима истраживања: прво, (2) **питања места, улоге и значаја књижевног превода и међунационалној књижевној комуникацији**, заједно са механизмима те комуникације; друго, (3) **проблеми вредновања преводног текста**, насталог као резултат сложеног (4) **процеса преобликовања изворника** са низом одступања, чији карактер зависи од преводиоачевог односа према оригиналу, који је условљен како објективним тако и субјективним чиниоцима (нпр. разликама у језичким системима и моделима култура, жанровским традицијама; профилем преводиоца и његовим личним укусом итд.). Ово, дакако, захтева (5) **примену многобројних и разноврсних аналитичких поступака: иманентних** (изворног и преводног текста, понаособ) и **компаративно-стилистичких** (изворног текста и једног или више превода, једног према другом/другим) да би се извршило **вредновање естетских вредности преводног текста**. А то је значајно стога што је сваки (6) **преводиоцац**

**интерпрет књижевног дела** па је отуд и идеја дела у преводу прожета (7) **индивидуалном пројекцијом преводиоца-интерпрета**, а сваки ваљан превод је само једна од могућих интерпретација. Преводилац не преводи "текст" већ једно од његових значења јер се интенције писца и читаоца никад у потпуности не подударају, те је разумевање књижевног текста (и његово превођење), заправо, реконструкција у сопственом духу, а такав превод се може окарактерисати као репродукционо-модификаторски. Иако та интерпретација није експлицитна већ се само виртуелно садржи у преводу, она је незаобилазна фаза за све тумаче (8) **места и улоге преводне књижевности у сопственој националној продукцији**.

Развитак научне мисли о књижевном делу је пут постепеног приближавања тексту и његовом функционисању јер свака историја књижевности треба између осталог да почива на појединачној анализи књижевног дела, па и преводног. Стога је следећа значајна фаза у проучавању превода књижевног дела у књижевној компаративистици (9) **проучавање стила у оквирима стилистичке критике**, а уз примену иманентне и компаративно-стилистичке анализе, а то значи, прво, оригинала и превода, сваког понаособ, и, друго, у односу једног према другом. То постепено и поступно приближавање се може реализовати уз примену низа дистинкција, најчешће у виду бинарних опозиција, са ближим циљем да се допре до правог предмета истраживања у оквиру оних нових дисциплина које за предмет имају књижевно дело као јединствену и целовиту вербално-естетску структуру: пре свега **стилистике иманентне и компаративне, било лингвистичког било књижевног усмерања, лингвистике и стилистике текста итд.**, а све то са крајњим циљем да се у преводу идентификују и истумаче случајеви (10) **укрштања стила изворника и преводиоачевог стила**, (11) **креолизације културних модела из језика изворника и језика на који се дело преводи**, као и (12) **трагови укрштаја жанровских традиција двеју књижевности у контакту**.

Једно од усмерења у књижевној стилистици води директно у област компаративистике, чије је подручје веома широко и досеже до (13) **питања упоредне методологије**, (14) **имагологије (општа слика о једном народу у другој књижевности)**, (15) **упоредне наратологије** и, најпосле, до (16) **проблематике литерарног посредништва**, па је изграђивање теоријских поставки у њој отворено: нема засад чврсто изграђеног система из којег би се видело шта обухвата и на чему почива. Стога је један од далекосежних циљева ових истраживања да се попуне све теоријске белине у

компаратистици, те јој се изоштре критеријуми и искристалишу сопствени појмови и категорије тако да појмовно-терминолошки апарат постане кохерентнији, а читав систем компаратистике козистентнији јер ће се тада у њој јасније назирати какве-такве границе обухвата и основна чврста начела.

Преко те незаобилазне фазе директно се прелази на сложеније задатке: (17) **питање рецепције** једног или више дела у оквиру истог жанра у другој књижевности и, најпосле, (18) **питања веза - контактних** (или "генетских") пре свега, али **и дисконтактних** (или "типолошких"). Приликом проучавања генетских подударности или типолошких сличности у српској и руској, па и шире - у још некој од страних књижевности, поред директних међукњижевних контактних веза, које започињу преводима, треба узети и обзир и оне релевантне изванкњижевне појаве, културолошке и политичке пре свих, које су могле условити сличан развојни пут двеју књижевности које су предмет разматрања, што би за последицу имало појаву типолошке подударности или, што је чешћи случај, сличности на композиционом, тематско-мотивском, језичко-стилистичком плану.

И поред очигледне комплементарности, сваки од тематски јединствених блокова (укупно их је 18) је истовремено самосталан, целовит и у извесном смислу супротстављен свима осталим, иако са њима чини јединство вишега реда, јер решава строго одређену проблематику, има своје специфичне циљеве и задатке, своје категорије и критеријуме, као и методолошке приступе и аналитичке процедуре. У крајњој инстанци су ипак превасходно комплементарни.